

Cyflawni Uchelgeisiau Amgylcheddol – Cyngor Sir Ddinbych

Blwyddyn archwilio: 2020-21

Dyddiad cyhoeddi: Hydref 2021

Cyfeirnod y ddogfen: 2651A2021-22

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Cyngor Sir Ddinbych fel rhan o'r gwaith i helpu'r Archwilydd Cyffredinol gyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 17 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (Deddf 2004) ac adran 18 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Nid yw Archwilydd Cyffredinol na staff Swyddfa Archwilio Cymru yn derbyn unrhyw gyfrifoldeb o ran unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog, neu gyflogai arall yn eu rhinwedd unigol, neu unrhyw drydydd parti.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae'r Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partion perthnasol. Mewn cysylltiad â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partion perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru:
swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Mae'r Cyngor yn gwneud cynnydd rhagorol o ran ymgorffori ei uchelgeisiau amgylcheddol.

Adroddiad cryno

Crynodeb 4

Argymhellion 5

Adroddiad manwl

Mae'r Cyngor yn gwneud cynnydd rhagorol o ran ymgorffori ei uchelgeisiau amgylcheddol 7

Mae'r Cyngor wedi symud yn gyflym i ymgorffori ei uchelgeisiau amgylcheddol yn ei fframweithiau cynllunio strategol ac mae wedi dyrannu adnoddau sylweddol, ond nid yw cost lawn yr uchelgais yn hysbys eto 7

Mae'r Cyngor wedi cyfathrebu'n dda â dinasyddion, gan geisio llywio, dylanwadu a newid ymddygiad, a byddai mapio rhanddeiliaid mewn modd mwy cynhwysfawr yn cryfhau ymgysylltiad ymhellach 12

Mae'r Cyngor wedi gweithio'n galed i gyfathrebu â chynghorwyr a staff a'u hyfforddi, ac er bod dealltwriaeth yn datblygu'n dda mae angen mwy o fanylder ynghylch yr hyn y mae 'ecolegol gadarnhaol' yn ei olygu i'r Cyngor a sut mae'r uchelgeisiau'n dylanwadu ar waith beunyddiol pawb 13

Mae'r Cyngor wedi rhoi mesurau sylfaenol ar waith gan ddefnyddio fframwaith perfformiad sefydledig, a bydd adrodd dros y flwyddyn nesaf yn helpu i ymgorffori'r uchelgeisiau amgylcheddol a galluogi'r mesurau i esblygu 22

Adroddiad cryno

Crynodeb

Yr hyn a adolygwyd gennym a pham

- 1 Ar 9 Gorffennaf 2019, datganodd y Cyngor argyfwng newid hinsawdd ac ecolegol. Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i:
 - fod yn ddi-garbon net erbyn 2030 fan bellaf;
 - sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen i lunio cynllun clir o fewn chwe mis i gyflawni'r nod hwn, gan gynnwys ffyrdd o wella bioamrywiaeth yn Sir Ddinbych;
 - galw ar Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU i ddarparu cymorth ac adnoddau i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr a gwella bioamrywiaeth; a
 - gweithio gyda phartneriaid ar draws y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector i helpu i ddatrys yr argyfwng hinsawdd ac ecolegol.
- 2 Gwnaethom adolygu trefniadau'r Cyngor ar gyfer cyflawni ei nodau i fod yn ddi-garbon net ac yn ecolegol gadarnhaol. Cyhoeddodd y Cyngor ei Strategaeth Hinsawdd ac Ecolegol 2021-22 i 2029-30 ym mis Chwefror 2021, ac rydym yn cydnabod bod y Cyngor ar ddechrau ei daith i wireddu'r cynlluniau hyn. Mae ein hadolygiad yn ymdrin â sut mae'r Cyngor yn bwriadu integreiddio, ymgorffori, mesur a chyfleu ei uchelgeisiau amgylcheddol.
- 3 Cynhaliwyd yr adolygiad gennym yn ystod y cyfnod rhwng mis Rhagfyr 2020 a mis Mehefin 2021. Er mwyn llywio ein gwaith, buom yn edrych ar ystod eang o ddogfennau; cyfarfod â swyddogion allweddol a chynghorwyr mewn cyfweiliadau a grwpiau ffocws; a chyhoeddi arolwg electronig i holl weithwyr y Cyngor. Anfonwyd yr arolwg at 3,289 o bobl ar draws y Cyngor a chawsom 505 o ymatebion, sy'n cynrychioli cyfradd ymateb o 15%.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

- 4 Ceisiodd ein hadolygiad ateb y cwestiwn: **A yw'r Cyngor yn gwneud cynnydd clir o ran cyflawni ei uchelgeisiau amgylcheddol i ddod yn Gyngor di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol erbyn 2030?**
- 5 Yn gyffredinol, canfuom fod y Cyngor yn gwneud cynnydd rhagorol o ran ymgorffori ei uchelgeisiau amgylcheddol. Daethom i'r casgliad hwn oherwydd y canlynol:
 - Mae'r Cyngor wedi symud yn gyflym i ymgorffori ei uchelgeisiau amgylcheddol yn ei fframweithiau cynllunio strategol ac mae wedi dyrannu adnoddau sylweddol, ond nid yw cost lawn yr uchelgais yn hysbys eto.
 - Mae'r Cyngor wedi cyfathrebu'n dda â dinasyddion, gan geisio llywio, dylanwadu a newid ymddygiad, a byddai mapio rhanddeiliaid yn fwy cynhwysfawr yn cryfhau ymgysylltiad ymhellach.
 - Mae'r Cyngor wedi gweithio'n galed i gyfathrebu â chynghorwyr a staff a'u hyfforddi, ac er bod dealltwriaeth yn datblygu'n dda mae angen mwy o

fanylder ynghylch yr hyn y mae 'ecolegol gadarnhaol' yn ei olygu i'r Cyngor a sut mae'r uchelgeisiau'n dylanwadu ar waith beunyddiol pawb.

- Mae'r Cyngor wedi rhoi mesurau sylfaenol ar waith gan ddefnyddio fframwaith perfformiad sefydledig, a bydd adrodd dros y flwyddyn nesaf yn helpu i ymgorffori'r uchelgeisiau amgylcheddol a galluogi'r mesurau i esblygu.

Argymhellion

Arddangosyn 1: argymhellion

Mae'r tabl isod yn nodi'r argymhellion yr ydym wedi'u nodi yn dilyn yr adolygiad hwn.

Argymhellion

Ymgorffori'r uchelgais ymhellach – gwerthuso adnoddau penodedig

- A1 Adolygu'r adnoddau penodedig ar gyfer cyflawni Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol 2021-22 i 2029-30 :
- Diwygio'r geiriad yn adran ariannol y Strategaeth i egluro cyfanswm y gost amcangyfrifedig hyd at 2030.
 - Adolygu'r gofynion ariannu a nodwyd o'u cymharu â'r perfformiad i ddangos a oes digon o arian wedi'i neilltuo ar gyfer y Strategaeth.
 - Llunio cynllun gweithlu ar gyfer y Rhaglen Newid Hinsawdd ac Ecolegol i nodi swyddogaethau a meysydd cyfrifoldeb a allai fod heb adnoddau digonol.

Cyfathrebu â dinasyddion – dadansoddi rhanddeiliaid a phartneriaid allweddol yn ffurfiol

- A2 Cwblhau dadansoddiadau allweddol i nodi adnoddau allweddol wrth gyflawni Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol 2021-22 i 2029-30:
- Cynnal dadansoddiad ffurfiol o bartneriaid presennol a darpar bartneriaid.
 - Cynnal yr ymarfer mapio rhanddeiliaid yn y Cynllun Cyfathrebu.

Cyfathrebu â chynghorwyr a swyddogion – i wella ymwybyddiaeth o'r uchelgeisiau amgylcheddol ymhellach

- A3 Adolygu gyda meysydd gwasanaeth sut y gallant egluro effaith yr uchelgeisiau amgylcheddol ar waith dyddiol eu gweithlu.

Argymhellion

A4 Adolygu canfyddiadau'r arolwg gweithwyr a gwaith y grŵp ffocws i ddeall y ffordd orau o godi ymwybyddiaeth o'r uchelgeisiau amgylcheddol ar draws y Cyngor:

Ar draws y Cyngor

- Atgyfnerthu'r nod ecolegol gadarnhaol ochr yn ochr â'r nod di-garbon net.
- Gwaith dilynol ar y meysydd gwasanaeth a nododd lefelau isel o ymwybyddiaeth a heb weld canllawiau ar yr uchelgeisiau amgylcheddol.
- Llunio a chyfleu cynllun i gyflwyno hyfforddiant mor eang â phosibl drwy'r sefydliad ar lythrennedd carbon.
- Llunio a chyfleu cynllun i ddatblygu hyfforddiant ar lythrennedd ecolegol.

Adroddiad manwl

Mae'r Cyngor yn gwneud cynnydd rhagorol o ran ymgorffori ei uchelgeisiau amgylcheddol

Mae'r Cyngor wedi symud yn gyflym i ymgorffori ei uchelgeisiau amgylcheddol yn ei fframweithiau cynllunio strategol ac mae wedi dyrannu adnoddau sylweddol, ond nid yw cost lawn yr uchelgais yn hysbys eto

6 Wrth ddod i'r casgliad hwn, canfuom y canlynol:

- roedd Cynllun Corfforaethol Cyngor Sir Ddinbych 2017-22 yn cynnwys pum blaenoriaeth gorfforaethol, ac roedd un ohonynt yn canolbwyntio ar yr amgylchedd. Nod y flaenoriaeth oedd sicrhau bod yr amgylchedd yn ddeniadol ac yn cael ei ddiogelu, tra oedd hefyd yn cefnogi lles cymunedol a ffyniant economaidd. Er mwyn cyflawni'r nod hwn, roedd y Cyngor yn canolbwyntio ar leihau ei effaith garbon a chynyddu'r defnydd o ynni adnewyddadwy ledled y sir. Roedd hefyd yn ceisio cynyddu gwerth bioamrywiaeth y sir drwy ddiogelu rhywogaethau a chynefinoedd sy'n agored i niwed er budd bywyd gwyllt a phobl sy'n byw yn Sir Ddinbych.
- menter cynghorydd oedd y syniad o ddatgan yr argyfwng newid hinsawdd ac ecolegol yn wreiddiol, ac mae'r gwaith dilynol i greu'r strategaeth wedi'i gefnogi gan dîm o swyddogion ac fe'i noddwyd gan y Prif Weithredwr ar y pryd.
- gan adeiladu ar ei waith presennol ar yr amgylchedd, a'i ymestyn yn sylweddol, mae'r Cyngor bellach wedi cynhyrchu gweledigaeth syml a chlir i fod yn ddi-garbon net ac yn ecolegol gadarnhaol erbyn 2030. Mae Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol 2021-22 i 2029-30 a luniwyd gan Weithgor Newid Hinsawdd ac Argyfwng Ecolegol y Cyngor yn esbonio'r ddau nod hyn yn glir iawn.
- ar ôl esbonio pob nod, mae'r Strategaeth yn diffinio'r man cychwyn; yn egluro i le mae'r Cyngor eisiau cyrraedd; yn esbonio'r newidiadau gofynnol i brosesau a pholisïau'r Cyngor; ac yn rhestru'r camau y mae'n rhaid i'r Cyngor eu cymryd i gyrraedd y nod.
- ar gyfer pob nod, mae'r Cyngor wedi nodi targedau 2030 (Blwyddyn 9), ynghyd â cherrig milltir Blwyddyn 3 a Blwyddyn 6. Mae'r Cyngor hefyd wedi nodi targedau blynyddol i'w helpu i adrodd ar berfformiad a'i reoli.
- mae'r Cyngor yn falch bod ganddo ddau brif nod, yn hytrach na chanolbwyntio ar ei effaith garbon yn unig, gan nodi'r pwyslais cynharach a osododd y Cyngor ar yr amgylchedd yn ei Gynllun Corfforaethol 2017-22.
- mae gan y Strategaeth gysylltiadau clir ac amlwg â deddfwriaeth Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae diogelu a gwella lles cenedlaethau nawr ac yn y dyfodol wrth wraidd y Strategaeth.

- cynllun cychwynnol y Cyngor oedd i'w Fwrdd Cynllun Corfforaethol fonitro cynnydd y Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol 2021-22 i 2020-30, gan fod y Bwrdd hwn eisoes yn gyfrifol am fonitro'r blaenoriaethau yng Nghynllun Corfforaethol 2017-22 drwy gyfarfodydd chwarterol. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi symud yn gyflym i greu Bwrdd Rhaglen penodol ar gyfer y Strategaeth a gyfarfu am y tro cyntaf ym mis Mehefin 2021. Bydd y Bwrdd Rhaglen newydd hwn yn cyfarfod bob chwe wythnos i fonitro cynnydd y prosiectau unigol o fewn y Rhaglen Newid Hinsawdd ac Ecolegol. Bydd y ddau fwrdd yn parhau i gynnal a monitro'r Strategaeth hyd nes y bydd Bwrdd y Cynllun Corfforaethol yn cael ei ddiddymu ddiwedd mis Mawrth 2022. Mae angen i'r Cyngor gymryd gofal nad yw bod â dau fwrdd yn arwain at ddryswch yn y tymor byr.
- sefydlodd y Cyngor ei Weithgor Trawsbleidiol ar Newid Hinsawdd ac Argyfwng Ecolegol ar ôl datgan yr argyfwng hinsawdd ac ecolegol. Cefnogwyd y Gweithgor gan dîm o swyddogion. Gweithiodd y grŵp drwy gydol pandemig COVID-19, gan ymgysylltu â swyddogion a dinasyddion, i lunio Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol 2021-22 i 2029-30 a fabwysiadwyd gan y Cyngor ym mis Chwefror 2021. Y bwriad gwreiddiol oedd i'r grŵp hwn gael ei ddiddymu ar ôl i'r Strategaeth gael ei mabwysiadu. Dywed y Cyngor y bydd y grŵp hwn yn aros yn ei le tan ddiwedd y Cyngor presennol ym mis Mai 2022 ac yn gweithredu fel gwiriad ychwanegol ar gydymffurfiaeth a chynnydd y Strategaeth a'r cynllun gweithredu. Mae ychwanegu'r trydydd grŵp hwn at y ddau fwrdd a grybwyllir uchod yn drysu atebolrwydd ymhellach.
- un o argymhellion allweddol y gweithgor oedd diwygio Cyfansoddiad y Cyngor i gynnwys yr angen i ddal 'sylw ar fynd i'r afael â newid hinsawdd ac ecolegol' yn Egwyddorion Gwneud Penderfyniadau. Mae'r Cyngor bellach wedi ymrwymo'n ffurfiol i ystyried newid hinsawdd ac ecolegol wrth wneud holl benderfyniadau'r Cyngor. Mae'r Cyngor wedi ymgorffori'r ymrwymiad hwn ymhellach drwy ddiwygio nifer o ddogfennau a thempledi allweddol fel bod yn rhaid i swyddogion ystyried yn benodol effeithiau amgylcheddol wrth ysgrifennu adroddiadau:
 - mae'r templedi newydd yn ei gwneud yn ofynnol i swyddogion gadarnhau eu bod wedi ymgysylltu â swyddogion sy'n cyflwyno'r Rhaglen Newid Hinsawdd ac Ecolegol ac egluro sut maent wedi ystyried y ddau nod yn eu cynigion.
 - mae'r Rheolwr Newid Hinsawdd yn bwriadu adolygu sampl o adroddiadau wedi'u cwblhau i fonitro pa mor dda y mae awduron yn ystyried effeithiau amgylcheddol.
 - un darn o waith nad yw'r Cyngor wedi'i gwblhau eto yw darparu canllawiau ar gyfer cyfrifo costio oes gyfan yn nhempeld Achos Busnes y Grŵp Buddsoddi Arwyddocaol.
 - mae Strategaeth Rheoli Asedau'r Cyngor yn dod i ben yn 2021. Mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo gyd-fynd â'r uchelgais

gorfforaethol i ddod yn Ddi-Garbon Net a chyflwyno polisi Gwaredu a Chaffael Asedau newydd sy'n cefnogi'r Cyngor i gadw a/neu brynu tir at ddibenion amsugno carbon a gwella ecolegol. Mae Strategaeth Rheoli Asedau newydd yn cael ei drafftio sy'n nodi uchelgeisiau amgylcheddol y Cyngor.

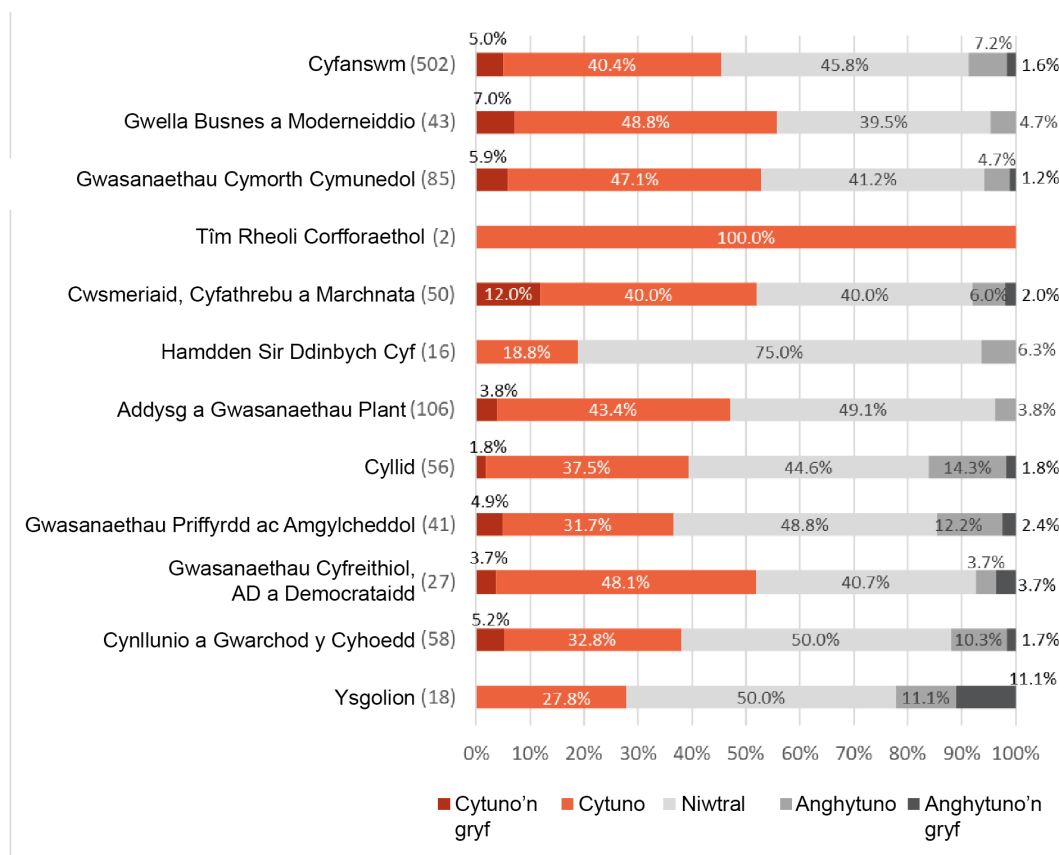
- nid yw'r Strategaeth yn cael ei chefnogi gan gynllun deng mlynedd manwl wedi'i gostio. Fodd bynnag, mae tîm y prosiect wedi nodi gofyniad cyffredinol o £18 miliwn am gyfnod y Strategaeth. Mae'r Cyngor wedi amcangyfrif bod cost y prosiectau y mae eisiau eu cyflawni dros y tair blynedd nesaf yn £9 miliwn. Mae hefyd wedi amcangyfrif y gost ar gyfer y prosiectau ar gyfer y chwe blynedd sy'n weddill o'r strategaeth sef £9 miliwn ychwanegol.
- nid yw'r Strategaeth yn cael ei chefnogi gan gynllun deng mlynedd manwl wedi'i chostio ond mae'n amlinellu cyfanswm y gofyniad i gyflawni ei nodau. Mae'n nodi, 'I gyflawni'r strategaeth hon dros y 3 blynedd nesaf, credwn y bydd yn costio tua £9 miliwn o bunnau i gyflawni'r prosiectau sydd eu hangen i gyflawni popeth yr hoffem ei wneud. Rydym yn tybio y bydd angen i ni fuddsoddi ffigur tebyg yn y dyfodol yn arwain at 2030.' I ddechrau, gwnaethom ddehongli'r datganiad hwnnw fel gofyniad cost cyffredinol o £18 miliwn (h.y. cost o £9 miliwn ar gyfer y prosiectau y mae'r Cyngor eisiau eu cyflawni am y tair blynedd cyntaf, a £9 miliwn ychwanegol am y chwe blynedd sy'n weddill o oes y Strategaeth). Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi dweud wrthym y bydd cyfanswm y gofyniad o leiaf £27 miliwn gan ei fod yn amcangyfrif cost o £9 miliwn o leiaf am bob tair blynedd o'r Strategaeth ddeng mlynedd. Er mwyn osgoi'r amwysedd hwn, dylai'r Cyngor wneud y Strategaeth mor glir â phosibl.
- mae'r Cyngor yn bwriadu ymgymryd â benthycu darvoudus bob blwyddyn ynghyd â mynd ati i geisio cyllid grant allanol i ddarparu'r £9 miliwn ar gyfer tair blynedd cyntaf y Strategaeth. Er bod y cyllid ar gyfer 2021-22 wedi'i gymeradwyo a'r ddarpariaeth wedi'i nodi yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (MTFP) ar gyfer blwyddyn 2 a 3 o'r strategaeth, bydd cyllid y Cyngor ar gyfer y Rhaglen yn cael ei ystyried mewn trafodaethau cyllideb blynyddol yn y dyfodol. Er bod cyllideb gyffredinol y Rhaglen yn cael ei chymeradwyo flwyddyn ar ôl blwyddyn, nid yw'r prosiectau unigol sydd i'w cyflawni y flwyddyn honno gan ddefnyddio dyraniad y gyllideb yn cael eu cymeradwyo nes bod achos busnes wedi'i ystyried drwy Grŵp Buddsoddi Arwyddocaol y Cyngor (SIG).
- bydd angen i'r Cyngor adolygu cyllid mewn cysylltiad â'i fesurau perfformiad a nodwyd i werthuso a yw'r buddsoddiad yn cyflawni'r nodau a fwriedir. Mae eisoes wedi nodi fforddiadwyedd fel risg allweddol o ran cyflawni'r Strategaeth.
- dywedodd swyddogion wrthym fod mwy o alw ar aelodau'r Tîm Bioamrywiaeth erbyn hyn wrth i fwy o bobl fynd atynt am gyngor a sylwadau ar adroddiadau. Er bod hyn yn cael ei ystyried yn gam cadarnhaol gan y Cyngor, mae perygl hefyd i gapasiti'r tîm hwn yn y dyfodol wrth i'r galw dyfu.

Mae'r tîm sy'n cyflwyno'r Rhaglen Newid Hinsawdd ac Ecolegol yn ymwybodol y gallai fod heb ddigon o adnoddau o ran arbenigedd technegol mewn rhai meysydd ac mae wedi datgan y bydd yn monitro'r sefyllfa'n fanwl wrth symud ymlaen. Nid oeddem yn gallu cael cynllun gweithlu ar gyfer cyflawni'r Rhaglen Newid Hinsawdd ac Ecolegol sy'n nodi'r adnoddau sydd eu hangen nawr ac yn y dyfodol, i gyflawni'r Strategaeth.

- cynhaliwyd grwpiau ffocws ac arolygwyd staff fel rhan o'n hadolygiad. Dywedodd y grwpiau ffocws a'r arolwg wrthym fod llawer iawn o falchder ymhlith cynghorwyr a gweithwyr yn y gwaith hwn, a bod creu a chyflawni'r strategaeth hon 'y peth iawn i'w wneud'.
- tynnodd y grwpiau ffocws a'r arolwg sylw hefyd at lefelau amrywiol o ffydd o ran cyflawni uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd.

Arddangosyn 2: ymateb arolwg i'r datganiad, 'Rwy'n ffyddiog y bydd y Cyngor yn cyflawni ei uchelgeisiau ar gyfer yr amgylchedd.'

Mae'r siart isod yn dangos ymatebion i'n harolwg lle gofynnwyd i ymatebwyr ddweud faint yr oeddent yn cytuno â'r datganiad, 'Rwy'n ffyddiog y bydd y Cyngor yn cyflawni ei uchelgeisiau ar gyfer yr amgylchedd'. Gofynnwyd iddynt ddewis o'r opsiynau canlynol: 'Cytuno'n gryf', 'Cytuno', 'Niwtral', 'Anghytuno' neu 'Anghytuno'n gryf'.

Er bod dros 45% o'r ymatebwyr yn cytuno â'r datganiad, dewisodd bron i 46% yr opsiwn 'niwtral' ac ni allwn ddweud a yw'r grŵp hwn yn ffyddiog ai peidio.

Cyflwynodd y grwpiau ffocws ddarlun tebyg pan ofynnwyd i'r cynrychiolwyr sgorio eu lefelau o ffydd yn y Cyngor o ran cyflawni ei uchelgeisiau, ar raddfa o un (ddim yn ffyddiog o gwbl) i chwech (ffyddiog). Y sgôr gyfartalog ar draws yr holl grwpiau ffocws oedd 3.89 a dywedodd y cynrychiolwyr wrthym eu bod yn credu bod y nodau'n uchelgeisiol iawn, o bosibl yn rhy anodd; roeddent o'r farn ei bod yn anodd gwybod beth fyddai'n digwydd gyda datblygiadau technolegol yn gwneud y dyfodol yn aneglur; ac roedd yn rhy gynnar yn nhaith y Cyngor tuag at nodau 2030 i fod yn gwbl ffyddiog. Y prif bryder a ddeilliodd o'r grwpiau ffocws oedd yr ansicrwydd pa un a oedd y Cyngor wedi sicrhau adnoddau digonol i gyflawni'r nodau. Nid oedd y cynrychiolwyr yn glir a oedd y bobl a'r cyllid gofynnol ar waith i gyflawni'r Strategaeth.

Mae'r Cyngor wedi cyfathrebu'n dda â dinasyddion, gan geisio llywio, dylanwadu a newid ymddygiad, a byddai mapio rhanddeiliaid mewn modd mwy cynhwysfawr yn cryfhau ymgysylltiad ymhellach

7 Wrth ddod i'r casgliad hwn, gwelsom y canlynol:

- mae'r Cyngor wedi llunio cynllun cyfathrebu clir a manwl i gefnogi ei Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol.
 - mae'r cynllun yn cynnwys amrywiaeth o waith, gan gynnwys negeseuon craidd, cyfathrebu 'cadw'n wybodus', a gweithgaredd 'newid ymddygiad'.
 - roedd y cynllun hefyd yn cynnwys adran ar fapio rhanddeiliaid, ond nid oedd hon wedi'i chwblhau. Dywed y Cyngor ei fod wedi cwblhau dadansoddiad anffurfiol ynghylch gyda phwy y mae angen iddo weithio, ond nid yw wedi cwblhau dadansoddiad ffurfiol o bartneriaid. Byddai cwblhau'r ddau faes hyn yn helpu'r Cyngor i ddeall sut i gryfhau ymgysylltiad yn y dyfodol.
- mae'r Cyngor wedi cynhyrchu strategaeth fanwl sy'n egluro'n glir ei neges gyffredinol, ei ddau nod, a sut y mae'n bwriadu eu cyflawni.
 - mae'r Strategaeth ar gael mewn gwahanol fformatau (llawn, ieuencid, hawdd ei darllen) ac fe'i cefnogir gan ffeithlun syml, diddorol a chlir.
 - mae'r Strategaeth yn cynnwys 'Cardiau Post o'r Dyfodol' sy'n darparu naratif diddorol i esbonio beth fyddai ffurf a gwedd 'da' pe bai'r Cyngor yn cyflawni ei nodau hinsawdd ac ecolegol i leihau allyriadau carbon, cynyddu amsugno carbon, lleihau allyriadau carbon y gadwyn gyflenwi, a sicrhau positifrwydd ecolegol.
- cynhaliodd y Cyngor ddau gyfnod o ymgysylltu â'r cyhoedd i lywio a llunio ei ymateb i'r datganiad argyfwng hinsawdd ac ecolegol. Cynhaliwyd yr ail gyfnod yn ystod pandemig COVID-19.
 - roedd y digwyddiad cyntaf yn Ionawr-Chwefror 2020 i gasglu adborth ar y nodau di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol, gan gynnwys cyfarfod ymgysylltu â'r cyhoedd ym mis Chwefror 2020.
 - yn ystod y cyfnod ymgysylltu cyntaf ym mis Ionawr a mis Chwefror 2020, gofynnodd y Cyngor am adborth ar y nodau di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol. Gofynnodd y Cyngor hefyd am syniadau ar sut y gallai gyflawni'r nodau erbyn 2020. Roedd y cyfnod ymgynghori hwn yn cynnwys cyfarfod ymgysylltu â'r cyhoedd ym mis Chwefror 2020. Ffurfiodd y Cyngor 'fanc syniadau' o'r adborth a gasglodd a'u blaenoriaethu i'r enillion mwyaf a hawsaf o ran lleihau carbon, cynyddu dal a storio carbon, a gwella bioamrywiaeth.
 - roedd yr ail gyfnod o ymgysylltu ym mis Tachwedd a mis Rhagfyr 2020 yn canolbwyntio ar gasglu adborth ar y Strategaeth ddrafft. Cynhaliodd y Cyngor gyfarfod cyhoeddus ar-lein ym mis Tachwedd

2020 er mwyn i bobl ddysgu mwy am y strategaeth a rhoi adborth ar lafar a gofyn cwestiynau. Roedd aelodau o'r cyhoedd yn gallu cwblhau arolwg ar-lein yn y sesiynau hyn i roi eu hadborth. Defnyddiwyd yr adborth hwn i lunio'r Strategaeth derfynol.

- sefydlodd y Cyngor is-grŵp o'i ganolfan ymgynghori ac ymgysylltu 'Y Panel', i ganolbwyntio ar y Newid Hinsawdd. Casglodd gyfeiriadau e-bost i lunio 'rhestr bostio werdd' i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i bawb sydd â diddordeb yn y cynnydd o ran cyflawni'r ddau nod a datblygu'r Strategaeth.
- mae'r Cyngor yn ymwybodol bod codi ymwybyddiaeth o gynlluniau penodol i helpu i gyflawni ei nodau amgylcheddol yn anodd. Er enghraifft, er gwaethaf anfon gohebiaeth ynghylch 'No Mow May' nid yw trigolion bob amser yn deall pam mae ymylon glaswellt bellach yn cael eu cynnal mewn ffordd wahanol. O ganlyniad, mae trigolion yn cwyno wrth gynghorwyr lleol eu bod nhw eisiau i ymylon glaswellt gael eu torri. Mae'r Cyngor yn cydnabod y bydd newid ymddygiad yn cymryd amser a bydd yn parhau i fynd i'r afael â materion o'r fath drwy ei weithgaredd cyfathrebu.

Mae'r Cyngor wedi gweithio'n galed i gyfathrebu â chynghorwyr a staff a'u hyfforddi, ac er bod dealltwriaeth yn datblygu'n dda mae angen mwy o fanylder ynghylch yr hyn y mae 'ecolegol gadarnhaol' yn ei olygu i'r Cyngor a sut mae'r uchelgeisiau'n dylanwadu ar waith beunyddiol pawb

8 Wrth ddod i'r casgliad hwn, canfuom y canlynol:

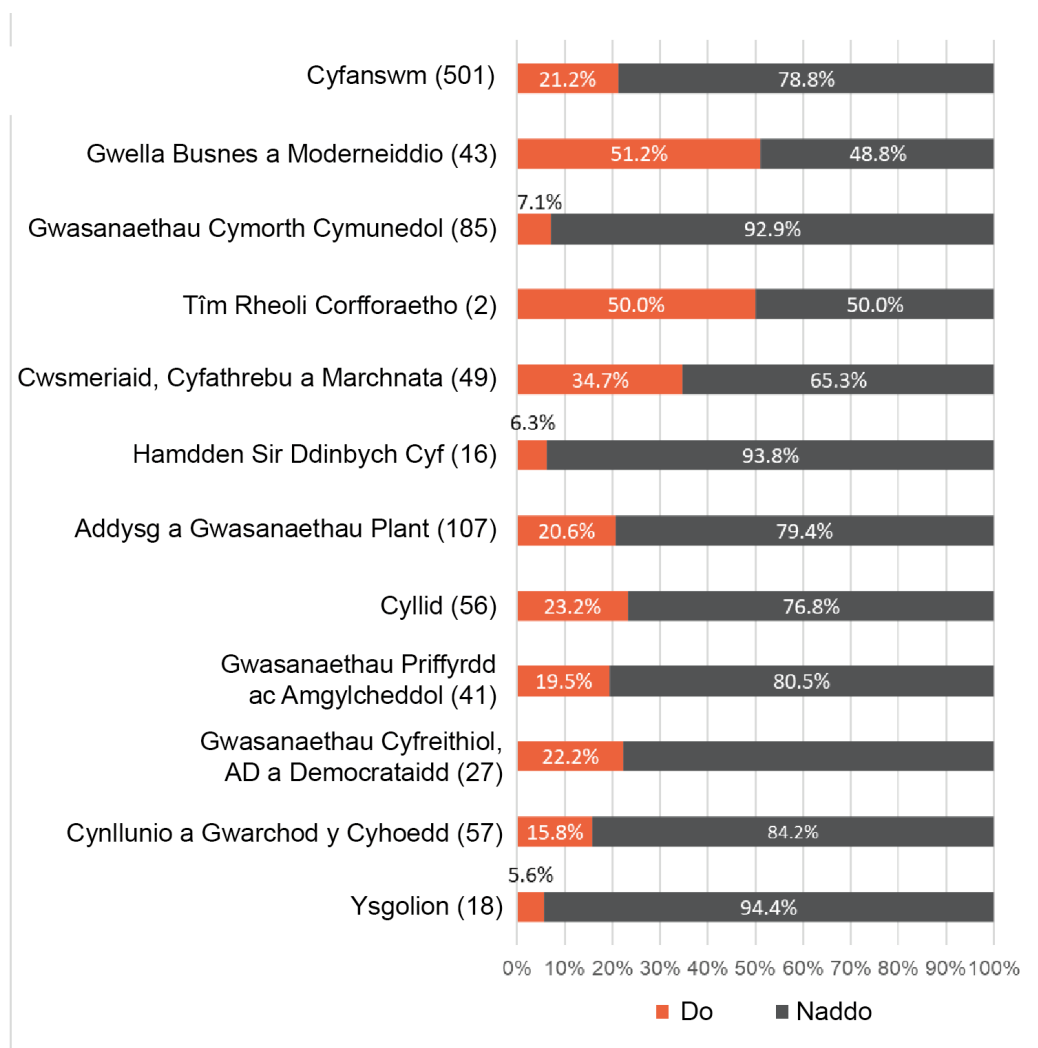
- mae'r Cyngor wedi ymgynghori â swyddogion a chynghorwyr i gasglu syniadau a gofyn am adborth.
 - yn ystod haf 2020, cynhaliodd y Cyngor weithdai rhithwir gyda phob maes gwasanaeth i gasglu syniadau ar gyfer diwygio polisiau, prosiectau a phrosesau i gefnogi'r uchelgeisiau i ddod yn ddi-garbon net ac yn ecolegol gadarnhaol. Rhoddodd y gweithdai hyn gyfle i'r Rheolwr Newid Hinsawdd rannu gwybodaeth gyda thimau gwasanaeth am y gwaith yr oedd yn ei oruchwylio. Rhoddodd gyflwyniad ar ddechrau pob un o'r gweithdai hyn a oedd yn egluro'n glir yr argyfwng a'r datganiad o argyfwng, y ddau nod a'u manau cychwyn, y llinell amser, a'r hyn yr oedd y Cyngor yn gobeithio ei gyflawni. Roedd y gweithdai hyn yn adeiladu ar y syniadau a gynhyrchwyd gan y cyhoedd yn ystod digwyddiadau ymgysylltu Ionawr-Chwefror 2020 i helpu i lywio'r strategaeth ddrafft.
 - gwahoddwyd holl staff y Cyngor i roi sylwadau ar y Strategaeth ddrafft fel rhan o'r ymarfer ymgynghori cyffredinol. Anfonodd y Rheolwr Newid Hinsawdd neges e-bost at yr holl reolwyr canol i annog eu timau i ymgysylltu â'r ymgynghoriad.

- yn ystod mis Medi a mis Hydref 2020, casglodd y Cyngor syniadau gan gynghorwyr drwy drafodaethau a gynhaliwyd ym mhob cyfarfod Grŵp Ardal Aelodau.
- mae'r Cyngor wedi defnyddio amrywiaeth eang o ddulliau i gyfleu ei uchelgeisiau.
 - mae'r Cyngor wedi creu cyfres o dudalennau Newid Hinsawdd ar ei wefan, ac mae'n diweddarau y rheini yn rheolaidd. Mae'r tudalennau hyn yn darparu mynediad i'r Strategaeth, yn egluro'n glir faterion newid hinsawdd ac ecolegol, ac yn disgrifio'n fanwl yr hyn y mae'r Cyngor yn ei wneud i leihau'r effeithiau.
 - y tri phrif ddull cyfathrebu a ddyfynnwyd gan weithwyr yn ein harolwg oedd negeseuon e-bost dyddiol 'Sir Ddinbych Heddiw', straeon Linc New, a gwefan y Cyngor.
- mae'r Cyngor hefyd yn bwriadu sefydlu Grŵp Staff Eiriolaeth Hinsawdd, ond mae wedi oedi'r gwaith hwn oherwydd pandemig COVID-19. Mae'r Cyngor o'r farn na fyddai'r grŵp ond yn effeithiol pan fyddai staff yn gweithio mewn swyddfeydd i ffrydio negeseuon allweddol a chwblhau gweithgaredd dilynol. Bydd y Cyngor yn adolygu'r angen am y grŵp hwn wrth iddo weithredu ei ddull 'Ffordd Newydd o Weithio'.
- mae'r Cyngor wedi darparu hyfforddiant manwl ar lythrennedd carbon i tua 200 o bobl ac mae bellach yn bwriadu ailadrodd yr hyfforddiant hwn i gwmpasu'r nod ecolegol gadarnhaol. Mae cyfleoedd i ehangu hyfforddiant ymhellach ledled y sefydliad:
 - mae'r Cyngor wedi darparu hyfforddiant llythrennedd carbon drwy Gymdeithas Rhagoriaeth yn y Sector Cyhoeddus (APSE) ar gyfer cynghorwyr, cyfarwyddwyr, penaethiaid gwasanaeth, uwch reolwyr, a swyddogion allweddol a nodwyd yn benodol (e.e. Cadeiryddion Llywodraethwyr mewn ysgolion). Bu llawer yn bresennol yn yr hyfforddiant a chafwyd adborth cadarnhaol.
 - mae'r Rheolwr Newid Hinsawdd wrthi'n ymchwilio i ateb drwy hyfforddiant tebyg ar gyfer llythrennedd ecolegol.
 - mae'r Cyngor ar hyn o bryd yn creu modiwl e-ddysgu ar gyfer y gweithwyr hynny nad oeddent ar y cwrs APSE ar lythrennedd carbon. Fodd bynnag, nid oes gan y Cyngor unrhyw gynlluniau presennol i ddatblygu 'cyflwyniadau diogelwch' i ledaenu hyfforddiant ar y ddau nod i lawr drwy'r sefydliad.
 - dywedodd ein harolwg wrthym mai dim ond 21% o'r ymatebwyr a oedd wedi cael hyfforddiant ar uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd. Pan ofynnwyd pa hyfforddiant yr oeddent wedi'i gael, atebodd y mwyafrif llethol o'r ymatebwyr, 'Hyfforddiant Llythrennedd Carbon (APSE)'. Soniodd nifer fach o ymatebwyr hefyd am gyflwyniadau gan swyddogion yn ymwneud â chyflwyno'r Rhaglen Newid Hinsawdd ac Ecolegol.

- rhoddodd ein gwaith gyda'r grwpiau ffocws ddarlun cadarnhaol o'r hyfforddiant a ddarparwyd gan y Cyngor. Roedd chwe deg saith y cant o'r holl gynrychiolwyr ar draws yr holl grwpiau ffocws yn cytuno â'r datganiad, 'Rwyf wedi cael fy hyfforddi ar sut i ymgorffori uchelgeisiau amgylcheddol y Cyngor yn fy ngwaith.'

Arddangosyn 3: ymatebion arolwg i'r cwestiwn, 'Ydych chi wedi cael hyfforddiant ynghylch uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd?'

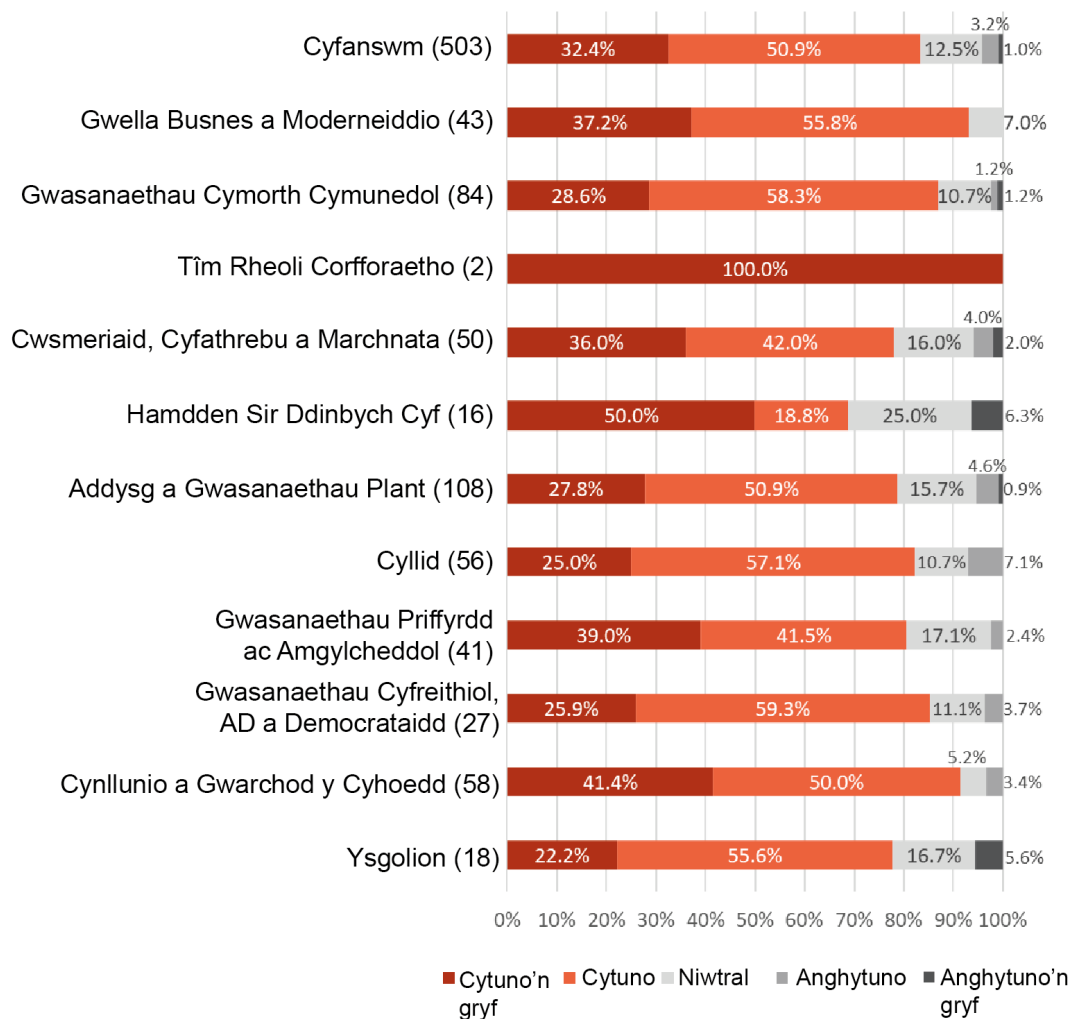
Mae'r siart isod yn dangos ymatebion i'n harolwg pryd gofynnwyd i ymatebwyr ateb y cwestiwn, 'Ydych chi wedi cael hyfforddiant ynghylch uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd?'. Gofynnwyd iddynt ddewis o'r opsiynau canlynol: 'Do' neu 'Naddo'.

- Dangosodd canlyniadau ein harolwg lefelau isel o hyfforddiant ar draws pob maes gwasanaeth.
- Mae'r Cyngor wedi gwneud pobl yn ymwybodol o'i uchelgeisiau:
 - Gofynnem i ymatebwyr yr arolwg a oeddent yn ymwybodol o uchelgais y Cyngor i fod yn sefydliad di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol. Canfuom fod 84% o'r holl ymatebwyr yn ymwybodol o'r uchelgais.

Arddangosyn 4: Ymatebion arolwg i'r datganiad, 'Rwy'n deall uchelgais y Cyngor i fod yn sefydliad di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol.'

Mae'r siart isod yn dangos ymatebion i'n harolwg lle gofynnwyd i ymatebwyr ddweud faint yr oeddent yn cytuno â'r datganiad, 'Rwy'n deall uchelgais y Cyngor i fod yn sefydliad di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol'. Gofynnwyd iddynt ddewis o'r opsiynau canlynol: 'Cytuno'n gryf', 'Cytuno', 'Niwtral', 'Anghytuno' neu 'Anghytuno'n gryf'.

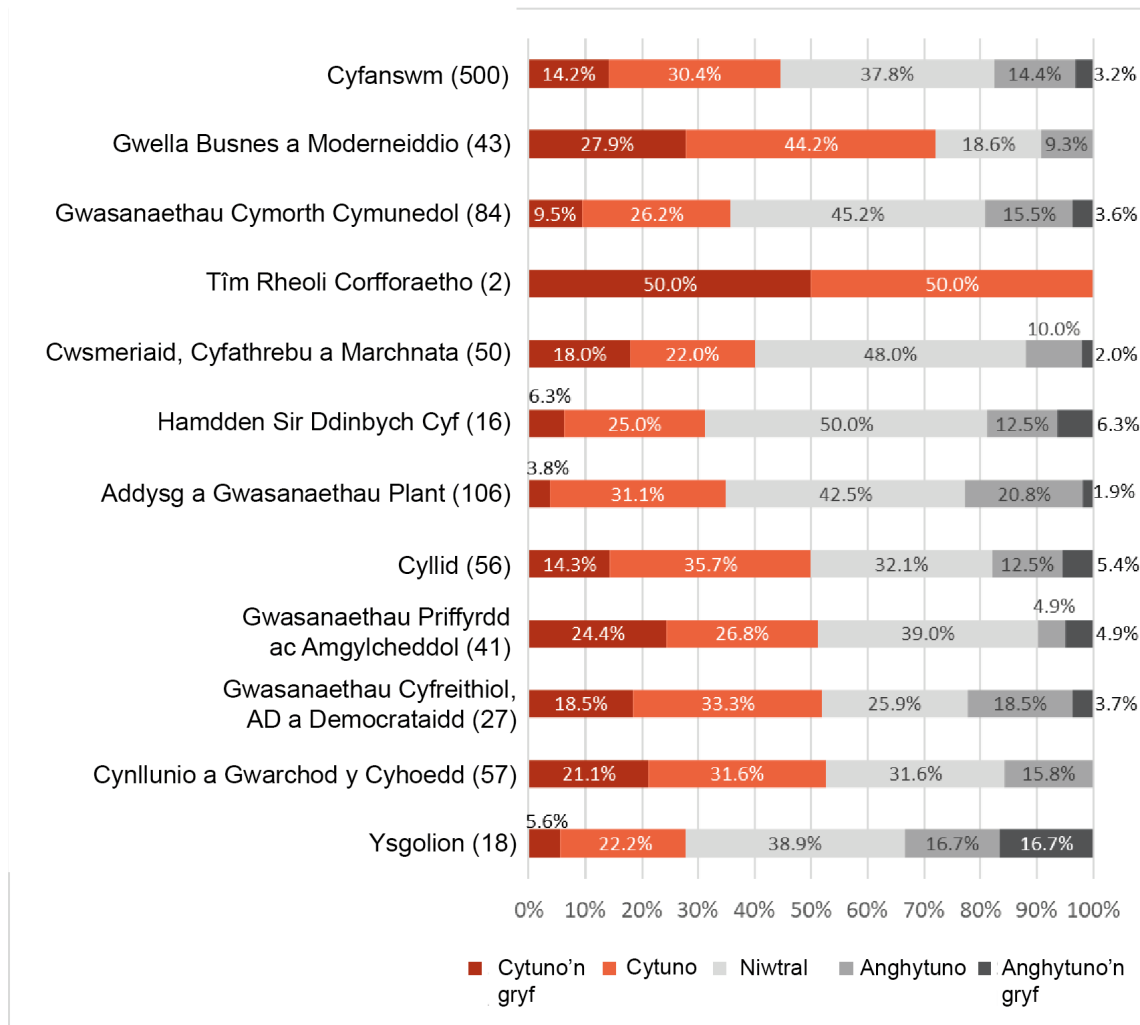
- Roedd dros 83% o'r holl ymatebwyr yn cytuno â'r datganiad, 'Rwy'n deall uchelgais y Cyngor i fod yn sefydliad di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol.'
- Dywedodd ein gwaith gyda'r grwpiau ffocws wrthym fod swyddogion a chynghorwyr yn deall uchelgeisiau'r Cyngor. Gofynnwyd i'r cynrychiolwyr yn y grwpiau ffocws nodi pa mor dda yr oeddent yn deall uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd ar raddfa o un (dim

o gwbl) i chwech (yn glir iawn). Y sgôr gyfartalog ar draws pob un o'r grwpiau ffocws oedd 4.55.

- Fodd bynnag, er bod y rhai a oedd yn bresennol yn y grwpiau ffocws yn gallu rhoi diffiniadau cywir ar gyfer y 'nod di-garbon net', prin oedd y cyfeiriad a wnaethant at y nod 'ecolegol gadarnhaol'. Gall hyn adlewyrchu'r pwynt cynharach bod 'ecolegol gadarnhaol' (neu gyfoeth bioamrywiaeth neu rywogaethau fel y'i diffinnir gan y Cyngor) yn gysyniad anoddach i bobl ei ddeall. Gall hyn hefyd fod o ganlyniad i'r ffaith nad yw'r Cyngor yn darparu hyfforddiant ar y pwnc hwn hyd yn hyn (mae wedi darparu hyfforddiant ar lythrennedd carbon). Mae bod yn ecolegol gadarnhaol hefyd yn gysyniad mwy newydd o fewn y Cyngor na bod yn ddi-garbon net.
- Er eu bod yn ymwybodol o'r uchelgeisiau ac yn eu deall, roedd darlun cymysg o ba mor glir oedd pobl o ran sut y mae'r uchelgeisiau'n effeithio ar eu gwaith bob dydd. Mae'r Cyngor wedi cydnabod y mater hwn ac yn cytuno bod rhagor o waith i'w wneud i wneud y cysylltiad hwn ar gyfer y sylfaen gweithwyr ehangach.

Arddangosyn 5: Atebion arolwg i'r datganiad, 'Rwy'n glir sut mae uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd yn effeithio ar fy ngwaith.'

Mae'r siart isod yn dangos ymatebion i'n harolwg lle gofynnwyd i ymatebwyr ddweud faint yr oeddent yn cytuno â'r datganiad, 'Rwy'n glir sut mae uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd yn effeithio ar fy ngwaith'. Gofynnwyd iddynt ddewis o'r opsiynau canlynol: 'Cytuno'n gryf', 'Cytuno', 'Niwtral', 'Anghytuno' neu 'Anghytuno'n gryf'.

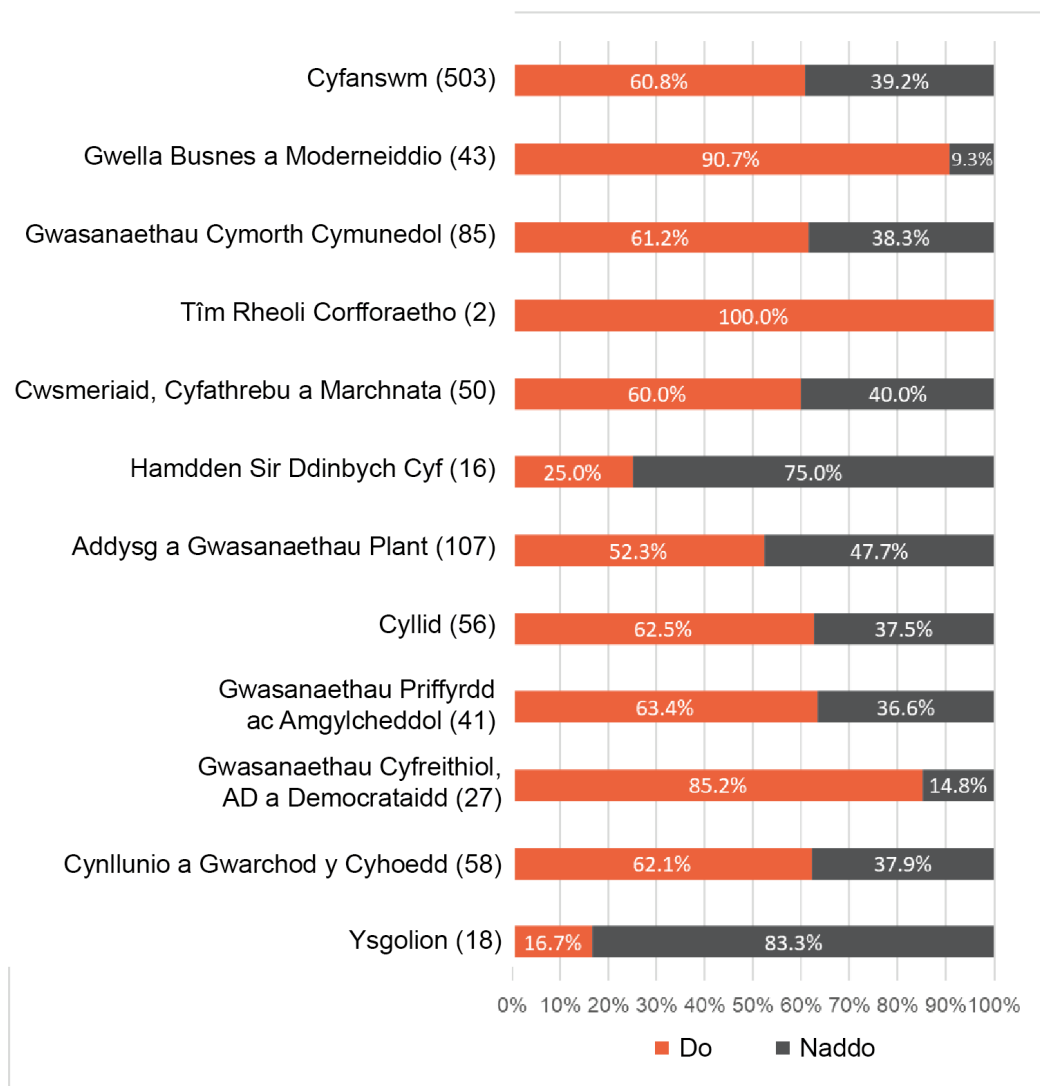

- Roedd tua 44% o'r holl ymatebwyr yn cytuno â'r datganiad, 'Rwy'n glir ynghylch sut mae uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd yn effeithio ar fy ngwaith.'
- Yn wahanol i hyn, dywedodd y grwpiau ffocws wrthym eu bod yn deall sut y byddai'r uchelgeisiau'n effeithio ar eu gwaith. Gofynnwyd i'r cynrychiolwyr nodi pa mor dda yr oeddent yn deall sut y byddai uchelgeisiau'r Cyngor yn effeithio ar eu gwaith ar raddfa o un (dim o gwbl) i chwech (yn glir iawn). Y sgôr gyfartalog ar draws yr holl grwpiau ffocws oedd 4.68.

- Siaradodd y grwpiau ffocws yn gadarnhaol hefyd ynghylch canllawiau i helpu unigolion i ddeall sut y byddai'r uchelgeisiau'n effeithio ar eu gwaith. Roedd dros 70% o'r cynrychiolwyr ar draws yr holl grwpiau ffocws yn cytuno â'r datganiad, 'Mae canllawiau clir ar gael i fy helpu i ddeall sut y mae uchelgeisiau amgylcheddol y Cyngor yn effeithio ar fy ngwaith.'
- Dywedodd ein harolwg wrthym fod tua 61% o'r ymatebwyr wedi gweld neu wedi cael gwybodaeth am uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd.

Arddangosyn 6: ymatebion arolwg i'r cwestiwn, 'Ydych chi wedi gweld neu wedi cael unrhyw wybodaeth am uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd?'

Mae'r siart isod yn dangos ymatebion i'n harolwg lle gofynnwyd i ymatebwyr ateb y cwestiwn, 'Ydych chi wedi gweld neu wedi cael unrhyw wybodaeth am uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd?' Gofynnwyd iddynt ddewis o'r opsiynau canlynol: 'Do' neu 'Naddo'.

- Roedd meysydd gwasanaeth penodol a ddywedodd nad oeddent wedi gweld nac wedi cael unrhyw wybodaeth. Yn benodol, nododd y meysydd gwasanaeth canlynol lefelau is o ddarpariaeth o ran gwybodaeth – Ysgolion; Hamdden Sir Ddinbych Cyf; Gwasanaethau Addysg a Phlant a Chwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata.
- Dywedodd ein gwaith gyda'r grwpiau ffocws wrthym fod y rhan fwyaf o'r cynrychiolwyr o'r farn bod y Cyngor wedi cyfleu'r uchelgais yn glir.

Roedd dros 85% o'r cynrychiolwyr ar draws yr holl grwpiau ffocws yn cytuno â'r datganiad, 'Cafwyd cyfathrebu clir o ran uchelgais amgylcheddol y Cyngor a oedd yn esbonio popeth y mae angen i mi ei wybod.'

Mae'r Cyngor wedi rhoi mesurau sylfaenol ar waith gan ddefnyddio fframwaith perfformiad sefydledig, a bydd adrodd dros y flwyddyn nesaf yn helpu i ymgorffori'r uchelgeisiau amgylcheddol a galluogi'r mesurau i esblygu

9 Wrth ddod i'r casgliad hwn, canfuom y canlynol:

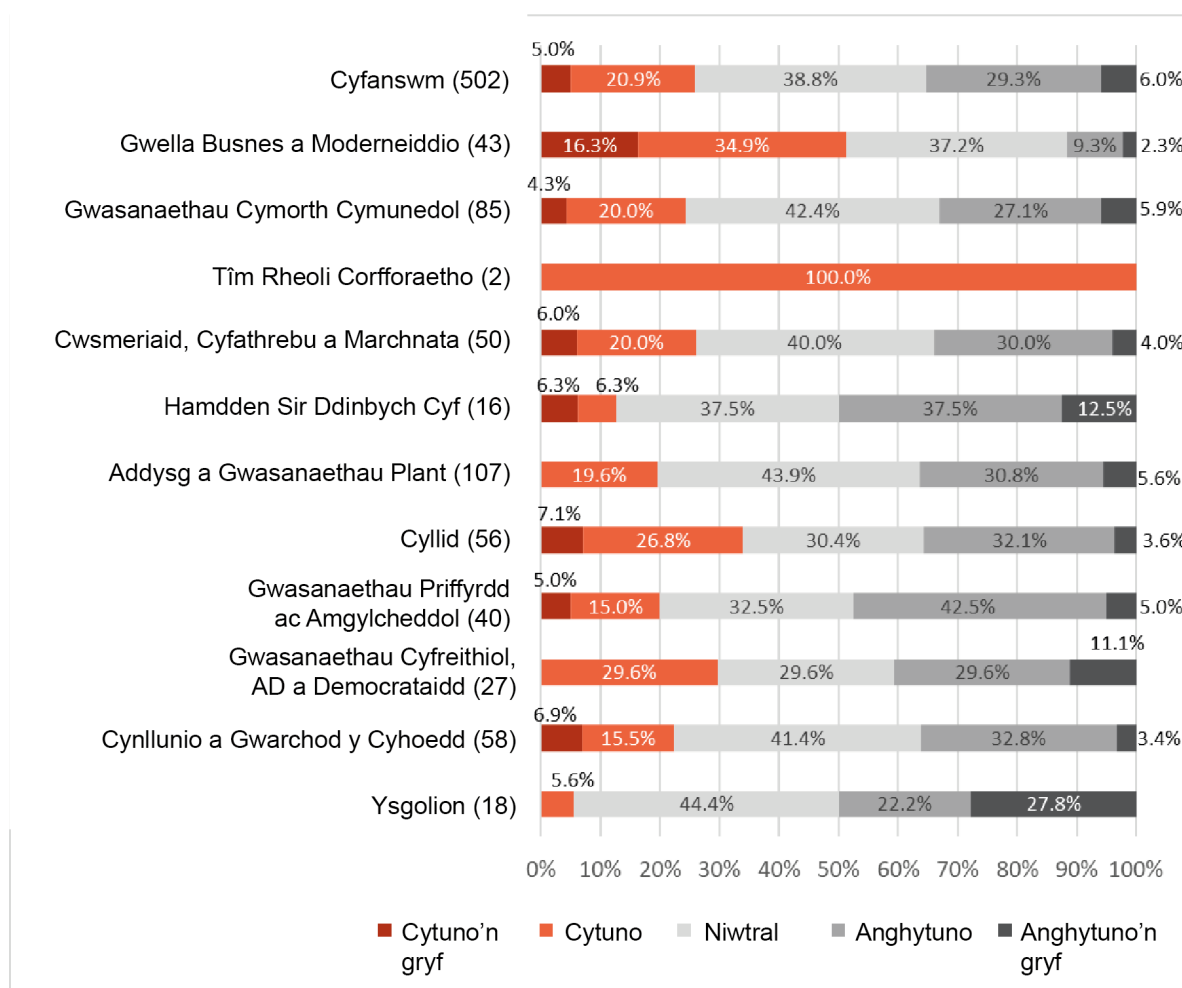
- yn ei Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol 2021-22 i 2029-30, mae'r Cyngor yn nodi'n glir y data sylfaenol y mae wedi'i sefydlu ar gyfer ei nodau di-garbon net ac ecolegol gadarnhaol. Mae'r Strategaeth yn darparu data 2019-20 fel llinell sylfaen gan mai dyma'r flwyddyn wybodaeth sydd ar gael cyn blwyddyn gyntaf cyflwyno'r strategaeth yn 2021-22.
- mae'r Strategaeth yn egluro pob nod a'i man cychwyn yn glir. Mae'n mynd ymlaen i ddarparu targedau ar gyfer Blwyddyn 3, Blwyddyn 6, a Blwyddyn 9. Mae adroddiad rheoli perfformiad y Cyngor hefyd yn cynnwys ffigurau blynyddol i'w alluogi i fonitro cynnydd.
- mae'r Cyngor wedi ymrwmo i gwblhau adolygiad ffurfiol o'i Strategaeth bob tair blynedd hyd at 2030. Mae hefyd wedi datgan y bydd yn adolygu'r targedau yn y Strategaeth wrth i dechnoleg newydd ddod i'r amlwg.
- mae'r Cyngor yn defnyddio dull sefydledig Llywodraeth Cymru ar gyfer cyfrifo ac adrodd ar ei effaith o ran carbon ond bu'n rhaid iddo greu ei ddull ei hun ar gyfer ei nod ecolegol gadarnhaol. Nid oedd dull cyffredin o fesur ei ecoleg, ond gan fod y Cyngor wedi rhoi'r un pwysigrwydd i'w ddau nod newid hinsawdd mae wedi creu ei fethodoleg ei hun ar gyfer mesur bioamrywiaeth (cyfoeth rhywogaethau).
- mae bod yn 'ecolegol gadarnhaol' yn gysyniad a allai fod yn anodd i bobl ei ddeall, felly mae'r Cyngor wedi canolbwyntio ar fioamrywiaeth, neu gyfoeth rhywogaethau, ac wedi rhoi esboniadau clir o'r hyn y mae hyn yn ei olygu'n ymarferol. Dywedodd rheolwyr wrthym fod cynghorau eraill wedi bod mewn cysylltiad â hwy i ddysgu mwy am ei ddull arloesol.
- mae pob Cynllun Busnes Gwasanaethau ar gyfer 2021-22 yn cynnwys dau fesur perfformiad o ran allyriadau carbon – tunelledd carbon a allyrrir gan y gwasanaeth drwy deithiau busnes a thunelledd carbon a allyrrir yn sgil staff yn cymudo. I ddechrau, roedd y Cyngor wedi cynnwys trydydd mesur ar dunelledd carbon a gafodd ei allyrru gan y gwasanaeth drwy ei gadwyn gyflenwi, ond cafwyd anawsterau o ran cael y data hwn ar lefel y gwasanaeth. O ganlyniad, dim ond ar lefel y Cyngor cyfan y bydd y mesur perfformiad ar gyfer allyriadau'r gadwyn gyflenwi yn cael ei adrodd. Y

flwyddyn gyntaf o adrodd ar y mesurau hyn fydd 2021-22 a disgwylir yr adroddiad erbyn mis Mehefin bob blwyddyn.

- mae'r Strategaeth yn amlinellu'n benodol sut y bydd y Cyngor yn monitro cynnydd y nodau.
 - bydd Bwrdd y Cynllun Corfforaethol yn parhau i gyfarfod bob chwarter ac yn goruchwyllo cynnydd y Strategaeth, nes iddo gael ei ddiddymu ar ddiwedd y Cynllun Corfforaethol ar 31 Mawrth 2022.
 - gan fod y gwaith gwreiddiol yn fenter aelod o'r Cyngor, ni sefydlodd y Cyngor Fwrdd Rhaglen ar y cychwyn cyntaf. Creodd grŵp gorchwyl a gorffen trawsbleidiol a gefnogwyd gan swyddogion y Cyngor i gwblhau'r nodau a drafftio'r Strategaeth.
 - ers hynny mae'r Cyngor wedi sefydlu Bwrdd y Rhaglen ar gyfer Newid Hinsawdd ac Ecolegol a gyfarfu gyntaf ar 14 Mehefin 2021. Bydd y Bwrdd hwn yn cyfarfod bob chwe wythnos i oruchwyllo perfformiad a'r gwaith o gyflawni'r rhaglen a'i phrosiectau.
 - mae Bwrdd y Rhaglen yn llunio adroddiad o uchafbwyntiau chwarterol ar gyfer Bwrdd y Cynllun Corfforaethol.
 - mae Bwrdd y Rhaglen yn cael adroddiad o uchafbwyntiau gan y Rheolwr Newid Hinsawdd ar berfformiad pob ffrwd waith (statws ariannol, dangosyddion perfformiad yn defnyddio'r system sgorio coch, melyn a gwyrdd, gweithgaredd disgwylidig, a risgiau a phroblemau).
 - yn ei gyfarfod cyntaf ym mis Mehefin 2021, nododd Bwrdd y Rhaglen arweinwyr ffrydiau gwaith ar gyfer yr holl brosiectau a'u rhoi ar waith i gadw golwg ar gynnydd a thynnu sylw at unrhyw brosiectau na fyddant yn bodloni terfynau amser a/neu dargedau.
- i fonitro perfformiad, mae'r Cyngor wedi lanlwytho'r holl gamau gweithredu o'r Strategaeth i'w system rheoli perfformiad. Bydd y Rheolwr Newid Hinsawdd yn adolygu'r cynnydd o'i gymharu â'r camau gweithredu pan fydd y Cyngor yn llunio adroddiad perfformiad Chwarter 1 2021-22 am y tro cyntaf ym mis Awst 2021.
- dywedodd ein harolwg wrthym fod dealltwriaeth gymysg o sut y byddai'r Cyngor yn monitro cynnydd.

Arddangosyn 7: ymatebion arolwg i'r datganiad, 'Rwyf yn glir ynghylch sut y bydd y Cyngor yn mesur perfformiad wrth gyflawni ei uchelgeisiau ar gyfer yr amgylchedd.'

Mae'r siart isod yn dangos ymatebion i'n harolwg lle gofynnwyd i ymatebwyr ddweud i ba raddau yr oeddent yn cytuno â'r datganiad, 'Rwyf yn glir ynghylch sut y bydd y Cyngor yn mesur perfformiad wrth gyflawni ei uchelgeisiau ar gyfer yr amgylchedd'. Gofynnwyd iddynt ddewis o'r opsiynau canlynol: 'Cytuno'n gryf', 'Cytuno', 'Niwtral', 'Anghytuno' neu 'Anghytuno'n gryf'.

- Roedd tua 26% o'r ymatebwyr yn cytuno â'r datganiad. Roedd dros 35% o'r ymatebwyr yn anghytuno â'r datganiad.
- Dywedodd grwpiau ffocws wrthym hefyd fod y rhan fwyaf o'r cynrychiolwyr o'r farn bod y Cyngor wedi creu fframwaith adrodd gyda thargedau perfformiad ar waith. Fodd bynnag, dywedodd yr un gwaith hwnnw wrthym fod dealltwriaeth gymysg o sut y byddai cynnydd yn cael ei fesur a'i fonitro:

- Roedd 64% o'r cynrychiolwyr ar draws pob un o'n grwpiau ffocws yn cytuno â'r datganiad, 'Mae mesurau perfformiad clir ar waith i ddangos sut mae uchelgeisiau'r Cyngor ar gyfer yr amgylchedd yn mynd rhagddynt'. Roedd 18% yn anghytuno â'r datganiad a dewisodd 18% arall yr opsiwn 'Ddim yn Gwybod'.
- Roedd 59% o'r cynrychiolwyr ar draws pob un o'n grwpiau ffocws yn cytuno â'r datganiad, 'Mae fframwaith adrodd clir ar waith ar gyfer uchelgeisiau amgylcheddol y Cyngor a'i weithredoedd.' Roedd 17% yn anghytuno a dewisodd 24% yr opsiwn 'Ddim yn Gwybod'.
- Gall y diffyg ymwybyddiaeth fod oherwydd diffyg gohebu ynghylch sut y caiff perfformiad ei fonitro neu gall fod oherwydd nad yw'r cylch canlyniadau cyntaf ar gyfer Chwarter 1 2021-22 wedi'i gyhoeddi eto. Dywedodd y Rheolwr Newid Hinsawdd wrthym ei bod yn bwriadu adolygu canlyniadau Chwarter 1 yn fanwl cyn gynted ag y byddant ar gael ym mis Awst-Medi 2021.
- Yn ogystal â'i nod di-garbon net, mae gan y Cyngor darged pellach i leihau cyfanswm y carbon a allyrrir o'i gadwyn gyflenwi 35% (o'i linell sylfaen ar gyfer 2019-20) erbyn 31 Mawrth 2030. Y nod yw lleihau'r carbon sy'n cael ei ollwng o'r gadwyn gyflenwi drwy gefnogi cyflenwyr lleol i fod yn garbon isel, gan sicrhau'r buddion gorau i gymunedol lleol. Mae swyddogion sy'n arwain y Rhaglen Newid Hinsawdd ac Ecolegol yn gweithio gyda Thîm Caffael y Cyngor i ddatblygu Strategaeth Gaffael newydd sy'n ystyried newid hinsawdd ac yn helpu i roi cyflenwyr mewn sefyllfa i leihau eu hól troed carbon. Mae gwaith ychwanegol yn cynnwys diwygio'r broses gwerthuso tendrau; darparu canllawiau, gweithdai ac enghreifftiau o astudiaethau achos i gyflenwyr; adolygu rheolau prynu'r Cyngor; a hyfforddi swyddogion caffael.
- Mae'r Cyngor yn ymwybodol o gyfyngiadau'r dull casglu data presennol ond mae'n credu ei bod yn bwysicach cael mesur ar waith a gweithredu na threulio amser yn perffeithio'r dull gweithredu. Er enghraifft:
 - Nid oes methodoleg wedi'i chytuno ar gyfer monitro dal a storio carbon fesul coeden. Mae methodoleg Llywodraeth Cymru yn gweithio fesul cynefin lle na fyddai un goeden fawr ar ystad yn cael ei chyfrif.
 - Mae'r Cyngor yn rheoli nifer o gynefinoedd penodol i gefnogi a gwarchod rhywogaethau prin. Rheolir y cynefinoedd hyn mewn ffordd sydd â phwyslais ar gefnogi'r rhywogaethau prin. Efallai bod y cynefinoedd hyn yn cynnal amrywiaeth is o rywogaethau na chynefinoedd eraill mwy cyffredin, ond mae'r cymunedau planhigion ac anifeiliaid y maent yn eu cynnal yn aml yn brin ac yn arbenigol ac ni ellir dod o hyd iddynt yn unman arall yn Sir Ddinbych.

Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.